

"לבניינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי ראש הישיבה - הרב ברוך ויזר

כבוד התורה המהלכת

תלמוד תורה פנגד פלם:

תלמוד תורה גדול מכל המצוות וזה שאומרים, תלמוד תורה כנגד כולם. גדולים וידועים דברי הגר"א בשנות אליהו למשנה הראשונה במסכת פא ה¹ שאנחנו נוהגים לומר בכל יום:

"אלו דברים שאין להם שיעור ... ותלמוד תורה ... ותלמוד תורה פנגד פלם".

מסביר הגר"א:

"אלו דברים שאין להם שיעור וכי- פירוש שאין להם שיעור מדאורייתא לא למעלה ולא למטה ... ותלמוד תורה- נמי אין לה שיעור לא למטה ולא למעלה. דכתיב² וְהָיְתָ בָּז יוֹמָם וְלַיְלָה".

הכוונה שאין שיעור ללימוד תורה, לא במינימום ולא במקסימום. ולפיכך אף מלה אחת של לימוד תורה שוות ערך כנגד כולם. "תלמוד תורה כנגד כלם". הן למטה והן למעלה, אין שיעור לדבר. תלמוד תורה גדול מכל המצוות, ותלמוד תורה כנגד כלם זה מניין איכותי.

מותר להספיד תלמידי חכמים בפורים אף על גב דמבטל מקרא מגילה.

מקשה הגמ', מצד אחד אמרנו שמקרא מגילה חמור מתלמוד תורה, שהרי מבטלים תלמוד תורה עבור מקרא מגילה, אך מאידך אמרנו שאין מועד בפני תלמידי חכמים, שמותר להספידם ולבטל מקרא מגילה, הרי שתלמוד תורה חמור ממקרא מגילה. אם כך, כיצד שתי הבנות אלו עולות בקנה אחד?

מלמדת אותנו הגמרא יסוד גדול מאד על מנת לבנותו בנפשנו ובמעשנו:

"כבוד תורה קאמרת! כבוד תורה דיחיד, חמור. תלמוד תורה דיחיד, קל".

הגמרא אומרת, אתה מדבר איתי על כבוד התורה? כמה שתלמוד תורה גדול, כמו שפתחנו, יחיד מבטלו ובא לשמוע מגילה. אבל כבוד תורה גדול אף יותר ממקרא מגילה. כבוד התורה קודם לכל, הן לתלמוד תורה והן למקרא מגילה הקודמת לתלמוד תורה. כבוד תורה הוא עניין גדול יותר מתלמוד תורה!!! כאן לימדו אותנו חז"ל דבר זה. וצריך להבין את העניין הזה שהוא ביסוד נפשנו.

חובת המחאה:

אתמול אחה"צ נודע לי שעצרו לחקירה משטרתית את הגאון הרב דב ליאור שליט"א, דלית מאן דפליג שהוא מגדולי הצבור הנקרא הציבור הדתי לאומי ומגדולי הדור בכלל. אין לי כוונה להיכנס לפולמוס הנמוך 'איך יתכן שעוצרים רבנים ולאנשים הנקראים סופרים ומכונים אנשי רוח נותנים חופש ביטוי? זו פוליטיקה וזה לא הנושא!

כשנודע לר' אביגדר שליט"א, המאיר עינינו, שאני מתכוון לצאת למחות על

כבוד התורה קאמרת:

במסכת מגילה דף ג' עוסקת הגמרא ביחס שבין מקרא מגילה לתלמוד תורה, ואומרת שם הגמרא שמבטלים תלמוד תורה למקרא מגילה. מאידך שואלת הגמרא בהמשך שאין מועד בפני תלמידי חכמים, וכל שכן חנוכה ופורים. מה כוונת הדברים? אומר שם התוספו³ שמותר להספידם.

¹ פירוש הארוך, ד"ה ותלמוד תורה.

² ספר יהושע פרק א', פסוק ח'.

³ ד"ה כל שכן חנוכה ופורים.

ביזוי כבוד תלמיד חכם, שאל אותי ללא שום היסוס, "אני יכול להצטרף למר?"

כל דבר שאנחנו מעריכים אנחנו מתייחסים אליו בכבוד. כאשר לא מכבדים ערך מסוים צריך הדבר לעורר את נפשנו, שכנראה ערך זה לא יקר לנו מספיק. כבוד התורה קודם ללימוד תורה. לכן צריך לעורר בנפשנו, כיצד יתכן שאדם ירצה ללמוד תורה אם הוא אינו יודע לכבד את התורה? איך יתכן שאדם שאינו מכבד את התורה יגיע למצב שירצה בכל רגע ללמוד אותה? והרי אינה חשובה בעיניו!?

ראיה פשוטה, כאשר מישהו חולה (לא עלינו), ילד או מבוגר, שומעים ברדיו כל-כך הרבה מאמצים ע"מ להצילו. מי שחולה יותר מן הרגיל מתמסרים לטפל בו הרבה מעבר ליכולות השיגרתיות, מוציאים הוצאות כספיות הרבה מעבר למקובל. כשהדבר יקר, נעלמות כל ההגבלות של היכולת האנושית ומתגלים כוחות גדולים. אפשר ללמוד ולא לישון בלילות, יש כח. מהיכן הכוחות האלה? הרי סתם כך יכול להיות שבקושי סוחבים סדר אחד. סדר ערב עד שעה מאוחרת, זה כבר בכלל קשה. אמנם יש הרבה שעושים את זה אבל זה קשה. אך מהיכן הכוחות ללמוד לילה שלם?

יְקָרָה הִיא מְפַנֵּינִים:

בשעה זו שאנחנו יושבים כאן, עוסקים עשרות אלפי יהודים יראי שמים, לומדי תורה וסתם עמך, בכבוד התורה הגדול, עוסקים בהלוויית הרב מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל בבני ברק. לא למדתי ממנו, אבל שמו שמענו, ואולי למדנו ממנו בעקיפין דרך רבותינו. שמעתי קצת, שאביו היה לוקח שני שליש ממה שיש לו כדי לשכור מלמד טוב לילד שלו. שמעתי, על ילד שלומד יומם ולילה ובבר המצווה שלו אמו שלחה איזו עוגה. בכלל לא יצא מהשיבה. והילד ממשיך ללמוד והעוגה מתחלקת בין הלומדים. יהודי שלומד עשרות שנים לילות וימים. יהודי שמלמד תלמידים עשרות שנים, כשבעים שנה, כמעט עד אחרית ימיו, כמה תורה נשא יהודי כזה.

התשובה ברורה, כבוד תורה קודם ללימוד תורה, משום שאם מכבדים את התורה מבינים את ערכה, אם מבינים את ערכה, רוצים ללמוד ויש כח ללמוד. אבל אם לא מכבדים את התורה באמת, אז גם היחס אל התורה הוא בהתאם. את זה לימדונו חז"ל כאן בהלכה הזאת, כבוד תורה גדול מלימודה. ולכן גם מבטלים תורה עבור כבודה. נפסק בהלכה, למאן דמתני, אין שיעור⁵. ובאמת רואים בשי"ס, בפוסקים, ובכל העניינים את הדבר הזה.

קיימי מקמי גברא רבה:

אנחנו לומדים בישיבה את מסכת מכות, ובמסכת זו מובאת גמי ידועה⁶:

"אמר רבא, כמה טפשי שאר אינשיה דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה".

כמה אנשים טיפשים יש בעולם העומדים לכבוד ספר תורה אך לא עומדים לכבוד

ברצוני לשאול שאלת תם שכל אחד בלב שואל את עצמו, מדוע? מדוע שנלמד כ"כ הרבה, מדוע שצעיר ילמד כל-כך הרבה? אולי נאמר שהמבוגרים כבר התרגלו, ולא עוסקים בהוויות העולם, שאולי הרבה פעמים יותר מעניינות, (לא הוויות אביי ורבא⁴, שהגמרא בסוכה אומרת), אך מדוע שהצעירים ילמדו כל-כך הרבה?

התשובה פשוטה מאד, כי התורה יקרה לו, כי התורה יקרה בעיניו, אין דבר יותר גדול מן הדבר הזה אצלו. כאשר דבר יקר לנו, אנחנו עושים בשבילו את הכל.

⁵ במסכת כתובות דף י"ז כתוב: "תנו רבנן, מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת... נטילתה כנתינתה, מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא. והני מילי (שיוצאים בששים ריבוא) למאן דקרי ותני (=למי שקרא ושנה), אבל למאן דמתני (=למי שלימד) - לית ליה שיעורא (בכמות המלווים)".

וכך פסק השו"ע ביו"ד סימן שס"א א': "מבטלים - 'חובה לבטל', ש"ך) תלמוד תורה להוצאת המת. למאן דמתני לאחרים, אין לו שיעור, אפילו יש עמו כמה אלפים מתבטל בשבילו. למאן דקרי ותני, דהיינו שקרא ושנה ועדיין לא שנה לתלמידים, אם יש סי רבוא (-) דנטילתה כנתינתה מסיני...". ש"ך ומס' כתובות הנ"ל אין צריך להתבטל בשבילו".

⁶ דף כ"ב ע"ב.

⁴ ראה מסכת סוכה דף כ"ח ע"א, ושם כתב רש"י: "הויות דאביי ורבא - כל איבעיא להו לאביי ורבא הוה מספקא להו, ובכולן נתן את לבו ונתן בהן טעם, ובימי אמוראים נשתכחו".

פִּי זֶה כָּל הָאָדָם:

רבנו יונה בשערי תשובה¹⁰ שהוא ספר יסודי בעבודת ה' וביראת ה' כידוע, האריך מאד בשער השלישי לבאר את העניין שהמבזה תלמיד חכם הוא בזה דבר ה' ואין לו חלק לעוה"ב. "ויש לדבר שורש וסמל ועיקר במחקר". הוא מבאר ואומר שיש לו טעם שעולה על הטעמים שהוא אמר:

"כי הדבר ידוע כי מדרכי קידוש השם יתברך להודיע בכל מבטא שפתים, ובכל אשר ירמזון עינים, ובכל הנהגה ופועל ידים, כי יסוד לנפש האדם וצבי עדין והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו - עבודת השם יתברך ויראתו ותורתו, כמו שכתוב¹¹: פִּי-זֶה כָּל-הָאָדָם".

מה באמת חשוב לנו בחיים, לשם מה אנחנו חיים בעולם הזה? מהו הערך הראשון במעלה? מה היא הסבה שלשמה אנחנו חיים? הערך אינו לחיות וללכת לבית הכנסת. ואף אינו ללכת ולקבוע עיתים לתורה. זו תפיסה 'עמארצית'. זו לא תורה וזה לא יסוד החיים. ברוך ה' שקובע עיתים לתורה, ברוך ה' שהולך למניין, אך מהו יסוד החיים?

"ודבר זה כבוד השם יתברך. והמבזים לתלמיד חכם ויראתו, מבטלים הידיעה הזאת ומראים ההפך בהנהגתם, וכאילו אומרים אמור כי אין העבודה עיקר, וכי שרש הדבר נמצא מבלתי עבודת השם יתברך, והם מחללים את התורה, על כן יאבדו מתוך הקהל ויכלו בפיאם, כי הם עובדים את ה' מבלי עסק התורה".

רבינו יונה לא מדבר על פרחים שלא שומרים שבת, הוא מדבר על אנשים שמקיימים מצוות, אבל לא יודעים לתפוס דברים בעומק. לא מבינים את עומק עניינו של תלמיד חכם, לא תופסים את עומק עניינה של תורה.

"הלא הדבר ידוע, כי אין העבודה מתקיימת בלתי על ידי לומדי

¹⁰ שער ג' סימן קמ"ז והילך.
¹¹ ספר קהלת פרק י"ב, פס' י"ג.

התורה ממש. אין הדברים מובאים למעט בעמידה לכבוד התורה חלילה. ראוי לכבד אותה, וראוי לעמוד כשקוראים אותה, כפי שעשה המהר"ם, וכפי שמביא המשנה ברורה⁷. אומר לנו רבא, שיש אנשים שלא מבינים שתלמיד חכם הוא התורה בהתגלמותה.

ראיתי ביטוי חריף בספר יערות דבש⁸ לר' יונתן איבשיץ. ר' יונתן איבשיץ עוסק בדוד המלך המכבד את ארון ה', לעומת מיכל בת שאול הזועקת מרה על כבוד המלכות, ואומרת לו אתה מלך, אתה רוצה לכבד את ארון ה'! תכבד את ארון ה' כמו שמלך מכבד את ארון ה'. תתנהג כמו מלך ותכבד את ארון ה' בדרך של כבוד מלכים. עונה לה דוד שהוא לא חש לביזיונו כמלך כלל, לעומת כבוד ה', כבוד ארון ה'. מסיים שם ר' יונתן איבשיץ⁹:

"ולכן מזה תלמדו, כי אין לחוש לביזיון כלל, כמאמר מלך משיח ה' - דוד, ונקלתי עוד מזאת וכו' עמם אכבדה, וכן תעשו נא. ראו בכבוד התורה, והלא תדעו כי כבוד תלמיד חכם וכבוד ארון א-להים הכל אחד כי שם מקור התורה".

כבוד ת"ח הוא כבוד ארון א-לוקים, כמה נשיקות נותנים לארון א-לוקים? חלילה אנחנו לא באים למעט את זה, מחנכים את הילדים הקטנים לבוא לנשק את ארון הקודש, לתת נשיקה לגמרא, לתת נשיקה לסידור כדי שבאמת תהיה בנפשנו אהבת התורה וכבוד התורה. אלא באים לרבות את כבוד התלמיד חכם ואת כבוד ארון הא-לוקים. הכל אחד הוא, כי שם מקור התורה.

⁷ שו"ע או"ח סימן קמ"ו סעיף ד': "אין צריך לעמוד מעומד בעת שקורין בתורה: הגה: ויש מחמיקין ועומדין, וכן עשה מהר"ם". והמשנה ברורה ס"ק י"ט כתב: "המהר"ם מודה דמדינא שרי אלא דסבירא ליה דראוי להדר ולעמוד מפני שצריך האדם להעלות בדעתו כששומע הקריאה מפי הקורא כאלו קבלה אותה שעה מהר סיני ובהר סיני היו כל ישראל עומדין כדכתיב אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם".

⁸ דרוש ט"ז, החל מד"ה "צאו וראו מה אמרה מיכל".
⁹ סוף ד"ה "וזאת היתה טענת מיכל לשם שמים".

לא מכבדים אותו איך אפשר ללמוד תורה?! אם לא מבינים מה זה תלמיד חכם, מי זה הרשב"א לא מכבדים אותו. 'מה כבר משנה מה אמר הרשב"א? אמנם הרשב"א אמר, אבל להבדיל גם הכתב בעיתון אמר... מה זה משנה???' הדברים כואבים ובנימי נפשנו הדבר.

הרב זצ"ל מביא פה ירושלמי המדבר על חומרת ביזוי תלמיד חכם. אך לא אאריך בדבריו ואצטט משפט אחד:

"והעיקר שהסבירו לנו חכמינו ז"ל שעיקר הדבר שמפקפק את כל בנין יסוד תורתנו הקדושה, הוא כשמפקירים את כבודה של תורה בזלזול של כבוד חכמיה ולומדיה".

במאמר מוסגר, מדברים אלו ניתן להבין את בעיית החינוך היום מול הורים. אם אין כבוד להורים, אין ערך של כיבוד הורים. אם אין ערך אפשר לדרוך, אפשר לעשות הכל, זהו רק עניין של התפתחות הדברים.

העמקת ערך תלמיד חכם:

לא באתי חלילה לומר ביקורת על מי שלא הלך למחות על ביזיון תלמיד חכם עצום שנושא דגל תורה, נושא דגל ארץ ישראל בדור הזה. בוודאי לא יודעים רבים את ערכו של תלמיד חכם זה או אחר. גם בין הלומדים יש מבוכה מתי נכון לצאת, מתי סוגרים גמרא והולכים. זו מבוכה גדולה כידוע, ובשביל זה קיים הציווי "עשה לך רב"¹⁴ ויש לשאול את רבו. כוונת דברי היום היתה להעמיק בלבנו את הערך של תלמיד חכם, על החשיבות להימנע מביזוי תלמידי חכמים, וכמה יש למחות על זה שכבוד תלמידי חכמים נרמס. כבוד תלמיד חכם זהו כבוד התורה וזהו כבוד ה' בעולם.

כתשובת המשקל אני רוצה לבקש ולתקן תקנה בישיבה. אנו זוכים בישיבתנו לגדולי תורה, ואנו זוכים בישיבתנו לגדול שחי בתוכנו, גאון מיוחד, גדול מיוחד, שכידוע העיד על גדלותו ועל ענוותנותו הרב שלמה זלמן אויערבאך. מהיום בכל פעם

¹⁴ מסכת אבות פרק א' משנה ט"ז ועוד.

התורה אשר יהגו בה יומם ולילה, כי הם יורו דעה ויודעי בינה לעיתים לדעת מה יעשה ישראל, והם יעמידוהו בישראל לבלתי תשכח מפי זרעם, ובמקום שאין עוסקי תורה ירבו המכשולים וישר בעדם אין".

חבל להאריך במילים, מי שהקשיב מבין הכל במשפט אחד של רבינו יונה:

"על כן יכבדו עבדי השם יתברך את חכמי התורה לכבוד השם יתברך, ולהודיע כי עבודתו לבדה עיקר הנמצא".

כשמכבדים תלמיד חכם, כשמכבדים תורה, פרוש הדבר שמורים על כך שהוא הנציג של ריבון העולמים בעולם. זהו הערך היקר ביותר בעולם, וזאת המשמעות של כבוד ת"ח. יש כל כך הרבה דברים בחיים שלנו שחשובים לנו יותר או פחות, אבל העיקר הוא העניין הזה של עבודת ה'. זהו יסוד החיים, זו היא מטרת החיים, עבודת ה', זך פל האדם. לכן ע"י ערך של ת"ח, מקבלים אנו בנפשנו את ערך התורה, ערך עבודת ה'. וזהו היסוד שיתן לאדם את 'צבי עדיו', את העדי שלו.

במאמרי הראייה מובא "פרק בהלכות צבור"¹². הרב זצ"ל האריך במאמר זה משום שזלזלו בתלמיד חכם גדול על דעותיו הציוניות. וזה לשונו שם:

"ואם באנו לעשות סיג לחומת הדת, הלא צריכים אנו לדעת שלא לגרום את ההרס היותר גדול שמהרס את כל בנינה של תורה, שבא ע"י ביזוי תלמיד חכם ח"ו".

הדבר שיותר הורס את כל בניינה של תורה, את כל בניינה של היהדות, זה ביזוי תלמידי חכמים. איך אפשר ללמוד מתלמיד חכם אם לא מכבדים אותו? אם הוא התגלות של ריבונו של עולם אזי צריך וְדַבְּקָה-בּוֹ¹³. אם

¹² עמ' 55.

¹³ בספר דברים פרק י"א, פסוק כ"ב, כתוב: לִי אֱמֹר שְׁמוֹ תִשְׁמְרוּן אֶת-כָּל-חֻמֵּי הַזֶּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלֶכֶת בְּכָל-דְּרָכָיו וְדַבְּקָה-בּוֹ. ומסביר רש"י: "ולדבקה בו- אפשר לומר כן?! והלא אש אוכלה הוא? אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו".

שייכנס ר' אביגדר שליט"א לישיבה, וכשיעזוב את הישיבה, נעמוד כולנו מלוא קומתנו עד אשר הוא ישב ועד אשר הוא יצא¹⁵. מדה טובה מרובה ממדת פורענות¹⁶, ומתוך שנרבה בכבוד התורה, תגדל בנו אהבת תורה ואהבת ה' יתברך.

¹⁵ שו"ע יורה דעה סימן רמ"ד סעיפים ט"ז-י"י: "הרואה חכם עובר, אינו עומד עד שיגיע לתוך ארבע אמותיו, וכיון שעבר מלפניו יושב. ואם הוא רבו מובהק, עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שיתכסה מעיניו או עד שישב במקומו:

אם הוא מופלג בחכמה, אפילו אינו רבו, דינו כרבו מובהק: [הגה] מי שח"א גדול הדור ומפורסם כלו ככך, נקרא מופלג בחכמה".

¹⁶ מסכת יומא דף ע"ו ע"א, וכן מסכת סוטה דף י"א ע"א.